

در مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری مطرح شد:

گرفتار غفلت‌ورزی و پاس‌کاری نهادهای درگیر آسیب‌های اجتماعی هستیم

مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری در چهل‌وسومین نشست گفتگوهای راهبردی میزبان سرکارخانم دکتر شیرین احمدنیا، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی و مدیرکل دفتر پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی سازمان بهزیستی کشور، جهت سخنرانی با موضوع «ضرورت تغییر رویکرد نهادهای متولی پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی» بود. این نشست روز سه‌شنبه ۳۱ مرداد ۱۳۹۶ ساعت ۱۵ تا ۱۷ در محل این مرکز برگزار شد.

عضو هیات مدیره انجمن جامعه‌شناسی، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی را مستلزم مشارکت اجتماعی و کنشگری همه ذینفعان و بسترسازی مشارکت از سوی نهادهای حوزه آسیب‌های اجتماعی دانست.

شیرین احمدنیا گفت برای تغییر شرایط فعلی ضرورت مداخله علمای حوزه علوم اجتماعی، اقتصاد و سیاست در کنار و همراه علمای علوم زیستی، روانشناسی و پزشکی در عرصه سیاستگذاری، مدیریت، نظارت و طراحی مداخلات، همکاری تنگاتنگ دانشگاه با دستگاه‌های سیاستی، مدیریتی، اجرایی و قانونگذاری و پرداختن به معلول‌ها به جای ریشه‌یابی و علت‌ها وجود دارد.

موازی‌کاری متولیان

معاون پیشگیری سابق سازمان بهزیستی کشور در نقد عملکرد سازمان‌های دخیل گفت: کشور گرفتار برخورد امنیتی و سرکوب‌گرانه، تفوق نظارت بیرونی یا رهاکردن و کم‌توجهی و در اصطلاح غفلت‌ورزی، پاس‌کاری و شانه خالی کردن نهادهای مسئول در حوزه آسیب‌های اجتماعی است. در حال حاضر نهادهای مختلف موازی‌کاری دارند و بر سر بودجه و تشکیلات با یکدیگر رقابت می‌کنند.

تعریف منحرفانه تحریف اجتماعی

وی همچنین تعریف انحراف اجتماعی به مثابه بروز یک بیماری را زمینه‌ساز مداخلات پزشکی در این حوزه دانست و گفت که این تعریف سبب جستجوی علل انحراف در فرد و نه در ساختار اجتماعی می‌شود و نهایتاً مداخلات پزشکی توجیه‌پذیر شده‌است. این رویکرد سبب شده‌است که در کشور شاهد سلطه پزشکان در بسیاری از عرصه‌های تصمیم‌گیری و اجرا در سطح نهادهای کلیدی حوزه آسیب‌های اجتماعی باشیم. از این رو نیازمند تغییر در این تعریف و رویکرد هستیم، چرا که در این رویکرد درگیر افراد می‌شویم نه ساختارهایی که سبب ایجاد انحراف اجتماعی می‌شوند.

عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی این رویکرد را فردی کردن مسائل اجتماعی دانست که سبب می‌شود افراد مسئله‌دار اصل مشکل قلمداد شوند و راه حل، مداوای فردی انگاشته شود؛ به جای اینکه بر اصلاح جریان‌ها و مناسبات اجتماعی متمرکز شود. وی افزود: تبعات چنین رویکردی نپرداختن به علل اجتماعی است و با پایدار ماندن این علل، مسئله اجتماعی بازتولید می‌شود و همچنین دولت، بنگاه‌های اقتصادی، نظام قضایی و نهادهای اجتماعی از هر قصوری مبرا می‌شوند.

تفکیک مسئله و آسیب

احمدنیا با اشاره به تفکیک میان دو مفهوم مسئله اجتماعی و آسیب اجتماعی گفت: مسئله اجتماعی شرایط زمینه‌ساز و بسترساز آسیب‌های اجتماعی است و ممکن است فی‌نفسه مترادف با آسیب اجتماعی نباشد. به عنوان مثال بیکاری، بی‌سوادی و فقر در زمره مسائل اجتماعی جای می‌گیرند در حالی که هیچ‌کدام الزاماً آسیب اجتماعی نیستند. لذا آسیب‌های اجتماعی بخشی از مسائل اجتماعی هستند.

عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی افزود: برای تاثیرگذاری بر عوامل اجتماعی مسبب بروز آسیب‌های اجتماعی ضروری است برنامه‌ها و اقدامات به گونه‌ای طراحی و اجرا شوند که به تقویت عدالت اجتماعی و دربرگیرندگی منجر شوند. این امر مستلزم حرکت به سمت تحقق جامعه‌ای مبتنی بر عدالت و عاری از هرگونه طرد و تبعیض است که شرایط را برای ارتقای رفاه اجتماعی فراهم کند. لازم است شرایطی فراهم شود تا افراد در قالب گروه اجتماعی، به عنوان ذینفع و عامل ارتقای رفاه اجتماعی به کنشگری جمعی بپردازند. پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی مستلزم مشارکت اجتماعی و کنشگری همه ذینفعان است. در این مسیر، نقش و مسئولیت یک سازمان اجتماعی تلاش برای زمینه‌سازی و بسترسازی مشارکت است و سوال این است که چقدر نهادهای حوزه آسیب‌های اجتماعی به این هدف واقف هستند و عمل می‌کنند؟

وی در توضیح بیشتر گفت: در رویکرد مشارکتی، فرایند اصلاحی پایین به بالا است و منظور از مشارکت صرفاً بهره‌گیری از شیوه‌ها و وسایلی برای پیشبرد شراکتی امور نیست بلکه اهمیت دارد مشارکت به عنوان هدفی برای مقابله با طرد اجتماعی و یک حق انسانی در دستور قرار گیرد.

چه باید کرد؟

عضو هیات مدیره انجمن جامعه‌شناسی افزود: در شرایط فعلی کشور نیازمند بسترسازی برای تشکل‌های مدنی و تقویت‌شان و گسترش و تسهیل فعالیت سمن‌ها و تقویت مسئولیت اجتماعی است. علاوه بر این نیازمند تقویت نقش رسانه‌های جمعی و پاسداری کارکرد نظارتی آنها ضروری است و در کنار این شرایط بایستی شفاف‌سازی و پاسخگویی مسئولان، مدیران و کارشناسان را برای مقابله با فساد اداری و مالی در این حوزه را داشته باشیم.

وی با اشاره به اینکه رویکرد نیازمنا همچنان در ایران تداوم دارد گفت: در این رویکرد بر کمبودها و مشکلات تاکید دارد و تلاش می‌شود تا همه امکانات برای برطرف کردن نیاز یا مشکل بسیج شوند، این به معنای غفلت از توانایی‌ها و داشته‌های جامعه هدف است. اما در رویکرد نوین دارای مبنای برنامه‌ریزی بر مبنای ظرفیت‌ها و توانایی‌های بالقوه جامعه هدف انجام می‌شود. در این رویکرد توجه ویژه‌ای به سرمایه اجتماعی گروه‌ها و اقشار حاشیه‌ای و محروم و توانمندسازی آنها می‌شود، در این توانمندسازی افزایش قدرت گروه‌ها و اقشار به حاشیه رانده شده برای تحقق رفاه و توسعه اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی‌شان مدنظر است. البته توانمندسازی صرفاً فردی نیست بلکه فرایندی جمعی است که قدرت و توانایی‌های اجتماعی را افزایش می‌دهد.

احمدنیا با اشاره به اینکه محرومیت صرفاً اقتصادی نیست، تبعیض‌های مربوط به سن، جنسیت، قومیت و ناتوانی را از سطوح دیگر محرومیت برشمرد و افزود: نابرابری مجموعه‌ای از محرومیت‌های درهم‌تنیده است و ارتقای سرمایه اجتماعی مبنای یک سیاست پیشگیرانه با رویکرد اجتماعی است.

گفتنی است این نشست با عنوان ضرورت تغییر رویکرد نهادهای متولی پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی روز سه شنبه ۳۱ مردادماه ۱۳۹۶ به عنوان چهل و سومین نشست گفتگوهای راهبردی مرکز بررسی‌های استراتژیک برگزار شد، گفتگوهایی که با محوریت توسعه پایدار و امنیت ملی ایران برگزار می‌شوند.